

Kandidatnummer:

8204

(Hvis besvarelsen skal leveres på navn, skrives navn i stedet for kand.nr.)

FORSIDE

ved besvarelse av hjemmeeksamen, semesteroppgave, rapport, essay osv.

Emnekode:	FIL-101
Emnenavn:	Religionsfilosofi med metafysikk
Emneansvarlig (normalt faglærer):	Ralp Henk Vaags
Eventuell veileder:	
Innleveringsfrist/ tidspunkt:	13. mai 2008 kl. 14:00
Antall sider inkl. forside	21
Merknader:	

Jeg/vi bekrefter at jeg/vi ikke siterer eller på annen måte bruker andres arbeider uten at dette er oppgitt, og at alle referanser er oppgitt i litteraturlisten.

Ja

Nei

Kopiering av andres tekster eller annen bruk av andres arbeider uten kildehenvisning, kan bli betraktet som fusk.
Gjelder kun gruppeeksamen:

Vi bekrefter at alle i gruppa har bidratt til besvarelsen.

Ja

Nei

Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?

Ja

Nei

Emnekode FIL-101
Kandidatnummer 8204
Vår 2008

REALISME OG ANTIREALISME

1) Gjør rede for de forskjellige standpunkter som realisme og antirealisme betegner

INNHOLDSFORTEGNELSE

- 1 Innledning**
- 2 Vardys måte å skille og beskrive realister og antirealister**
- 2.1 Vardys måte å skille og beskrive realister og antirealister**
- 2.2 Vardys beskrivelse av realister**
- 2.3 Vardys beskrivelse av antirealister**
- 3 Andre syn på realisme og antirealisme**
- 4 Avslutning**
- Litteratur**

1 Innledning

Oppgaveteksten sier: ”Et begrepspar, som betegner kontrasterende standpunkter, spiller en viktig rolle i pensum. Det er realisme-antirealisme (realisme-antirealism). Gjør rede for de forskjellige standpunkter som begrepene betegner.”

På bakgrunn av dette har jeg valgt å løse oppgaven i to steg: I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for den grunnleggende varianten av realisme og antirealisme. Her vil jeg bruke mest tid, ettersom jeg anser den som viktig i forståelsen av hovedskillet mellom realisme og antirealisme. I kapittel 3 vil jeg vise andre måter å forstå realisme og antirealisme, ettersom Vardy beskriver den grunnleggende varianten, og det finnes flere varianter av realisme og antirealisme. Her vil jeg gjøre rede for en mer moderat versjon av begge begrepene, og vise hvordan de skiller seg fra den grunnleggende varianten.

Det er to grunner til at jeg velger å besvare oppgaven på denne måten: For det første søker oppgaveteksten etter en redegjørelse av realisme og antirealisme. For det andre finnes ulike varianter av både realisme og antirealisme. Derfor synes jeg det er viktig å gjøre rede for *både* den moderate versjonen av realisme og antirealisme, *i tillegg til* den grunnleggende varianten av realisme og antirealisme.

2 Vardy om realister og antirealister

2.1 Vardys måte å skille og beskrive realister og antirealister

I sin bok *The puzzle Of God* kommer Vardy med et godt eksempel: Han forteller om da Jesus stod fremfor Pontius Pilatus, og Pontius Pilatus spurte ”*Hva er sannheten?*” Dette spørsmålet er også sentralt for realister og antirealister. (Vardy, P. 1999: 7)

Når Vardy skal skille mellom realister og antirealistens syn på sannhet, tar han opp to teorier: Korrespondanseteorien knyttet til sannhet, og koherensteorien knyttet til sannhet. (Når Vardy snakker om sannhetsbegrepet, hevder han samtidig at *usant* underforstått er med i bildet. Sannhetsbegrepet knytter seg til både det som er *sant* og det som er *usant*.) Vardy hevder at korrespondanseteorien knyttet til sannhet reflekterer realistens syn på sannhet, mens koherensteorien knyttet til sannhet gjelder antirealistens syn på sannhet. (Vardy, P. 1999: 8 og 9)

2.2 Vardys beskrivelse av realister

I følge korrespondanseteorien er det slik at et utsagn er sant, om det korresponderer med et forhold som det forsøker å beskrive (Vardy, P. 1999: 8). For eksempel: Om jeg hevder at det står en skulptur foran inngangen av skolen, er det sant hvis (og bare hvis) det jeg sier

refererer til er en skulptur, og at skulpturen står utenfor inngangen av skolen. Sannhet avhenger *ikke* av språk eller det samfunnet vi lever i.

En realist hevder at språk *fanger* virkeligheten, men det *skaper ikke* virkeligheten: Virkeligheten forholder seg på en bestemt måte, og består av bestemte ting med bestemte egenskaper, som forholder seg til hverandre på bestemte måter. Denne virkeligheten eksisterer helt uavhengig av menneskers forståelse og språk knyttet til den. (Vardy, P. 1999: 8)

Vardy hevder at en realist kan si at et utsagn er enten sant eller usant. Dette uttrykker en "bivalens", og at påstandens sannhet (eller usannhet) ikke nødvendigvis avhenger av "evidens" (eller belegg). Om man sier at noe er sant, vil det si at språk refererer på en korrekt måte i forhold virkeligheten (som ligger utenfor språket). Med andre ord: Utsagnet "jeg sitter på en stol" er sant viss (og bare viss) det jeg sitter på er en stol. Dette kritiserer Vardy: For oss i vesten virker dette kanskje opplagt; men hva med mennesker i andre samfunn som aldri har sett en stol i sitt liv? Språk kan brukes på ulike måter i ulike samfunn. (Vardy, P. 1999: 8 og 9)

2.3 Vardys beskrivelse av antirealister

Koherensteorien hevder at et utsagn er sant om det er en koherens i forhold til andre sanne utsagn. Om man forestiller seg et puslespill, er det lett å se at de ulike bitene ikke er isolerte deler; de er alle en del av en helhet (og denne helheten utgjør et puslespill). Definisjoner i en ordbok er sirkulære, ettersom alle ord i seg selv reflekterer andre ord. Det finnes ikke ord som ikke kan erstattes av andre ord. (Vardy, P. 1999: 9) Om jeg for eksempel sier "klokke", så kan det vise til en rekke ulike ting: Snakker jeg om en klokke som jeg har på armen, eller en klokke som er på veggen, eller en klokke som står på skjenken i stua? Ordet "klokke" kan forstås på mange vis.

I følge koherensteorien er det slik at det samme prinsippet (som nevnt ovenfor) kan anvendes i forhold til språk: Det er som et puslespill der ord og uttrykk må passe sammen. Et ord som ikke passer, gir ingen mening. Om en brikke ikke passer inn i et puslespill, er det fordi det *ikke passer* (og da kan vi fjerne brikken fra puslespillet). Dette kan minne litt om antagelser som erstattes av andre antagelser. Påstanden "jorden er flat" var en gang sann. Det var "en brikke som passet i puslespillet", fordi det stemte overens med en integrert måte å se på verden. Dette var en gang sant, men det er ikke sant nå lenger. I dag "passer ikke den brikken i puslespillet" lengre (fordi vi har endret vårt syn på verden). Med andre ord; antirealisten hevder at et utsagn er sant, om det passer (eller har en koherens) med andre utsagn (som ansees for å være sant innenfor en bestemt livsform).

Vardy peker på en utfordring (for antirealisten): Moralske sannheter, og at moral blir relativt for ulike samfunn. Om man ikke kan ha en etisk diskusjon (fordi moralske sannheter er relativt for ulike samfunn) får man en utfordring; skal man ikke protestere på at andre mennesker undertrykkes? (Vardy, P. 1999: 9)

3 Andre syn på realisme og antirealisme

Det er mulig å hevde at det finnes følgende to måter å forholde seg til realisme: ”*Semantisk realisme + epistemisk realisme*” eller ”*semantisk realisme + epistemisk anti-realisme*”. Den første ligner den grunnleggende varianten som Vardy beskrev i kapittel 2, mens den andre er en moderat variant av realisme. Det samme kan sies om antirealisme: Det finnes en grunnleggende variant og en moderat variant. (Søvik, A. 2008: Forelesning)

La oss først se på ”*semantisk realisme + epistemisk realisme*”. Semantisk realisme vil si at et utsagn har sannhetsverdi (det vil si at det er sant eller usant), og epistemisk realisme vil si at man er overbevist om at man kan ha en sikker erkjennelse om ting som eksisterer i verden. (Vaags, R. H. 2004: 30 og 31) Med andre ord kan man hevde at ettersom verden *bare* forholder seg på én bestemt måte, finnes det også *bare* én bestemt måte å forstå virkeligheten på, og dette den *riktige* måten å forstå virkeligheten på.

En mykere (eller mer moderat variant av realisme) kalles ”*semantisk realisme + epistemisk anti-realisme*”. Her vil man være enig i at utsagn har sannhetsverdi, men *uenig* i at man kan ha sikker erkjennelse om ting som eksisterer i verden. En annen måte å si det på, er at virkeligheten forholder seg på én bestemt måte, men man kan bare forstå den ut fra sitt begrensede perspektiv. (Vaags, R. H. 2004: 33 og 34)

”Verden kan forståes på mange måter, men alle forståelser er like gode, og ingen kan ta feil” (Søvik, A. 2008: Forelesning). Dette er den grunnleggende varianten av antirealismen, som ble omtalt tidligere i denne oppgaven (gjennom Vardys fremstilling av antirealisme).

Til forskjell, finnes en mer moderat variant av antirealisme som hevder at ”verden kan forståes på mange måter, men noen forståelser er bedre enn andre”. I denne sammenheng kan man spørre seg hva som bestemmer hvilken forståelse som er bedre enn andre, og da finnes det mange ulike kriterier, for eksempel koherens, pragmatisk nytte eller at ”virkeligheten yter mer motstand” mot noen forståelser enn andre. (Søvik, A. 2008: Forelesning)

Innenfor postmodernismen hevdes det ofte at man konstruerer sin egen virkelighet, og at det finnes et uendelig antall av sannheter. Dette kan minne litt om antirealistens standpunkt, ettersom antirealister har ulike grader av å hevde at man er et tolkende vesen, som tolker og konstruerer virkelighet. (Lindbekk, T. 2001: 192 og 193)

Innenfor modernisme, hevdes det ofte at det finnes *én* sannhet, og dette kan minne litt om realisters standpunkt. (Lindbekk, T. 2001: 191)

På den andre siden, har jeg i denne oppgaven vist at realister og antirealister har ulike ”grader” av å hevde at utsagn er sanne eller ikke sanne, usanne eller ikke usanne.

4 Avslutning

Oppgaveteksten sier: ”Et begrepspar, som betegner kontrasterende standpunkter, spiller en viktig rolle i pensum. Det er realisme-antirealisme (realisme-antirealism). Gjør rede for de forskjellige standpunkter som begrepene betegner.”

Jeg har løst dette ved at jeg i kapittel 2 gjorde rede for Vardys måte å skille disse begrepene. Ettersom Vardy beskrev begrepene på en litt grunnleggende måte, brukte jeg kapittel 3 til å vise at det finnes en mer moderat variant av begge begrepene i tillegg.

Jeg mener med dette å ha gjort rede for de forskjellige standpunkter som begrepene betegner.

Litteratur:

Lindbekk, T. 2001. Samfunnsteori fra Marx til Giddens. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim

Forelesning ved Atle Søvik. 9. april 2008. Religiøst språk. UIA

Vaags, R. H. 2004. Etikk. Fagbokforlaget. Bergen

Vardy, P. 1999. The Puzzle Of God. Clays Ltd. London

Emnekode FIL-101
Kandidatnummer 8204
Vår 2008

3 GUDSBEVIS

**2) Hvordan fremstiller Vardy naturteologiens tre argumenter for Guds eksistens ut fra
"The Puzzle of God"?**

INNHOLDSFORTEGNELSE

- 1 Innledning**
- 2 Vardys' fremstilling av naturteologiens 3 "Gudsbevis"**
 - 2.1 Det kosmologiske argumentet**
 - 2.2 Det ontologiske argumentet**
 - 2.3 Design argumentet**
- 3 Avslutning**
- Litteratur**

1 Innledning

Oppgaveteksten sier: "Den naturlige teologien opererer ofte med tre argumenter ("beviser") for Guds eksistens (Vardy kap 7-9). Gjør rede for de tre argumentene ut fra *The Puzzle of God*." Jeg har derfor valgt problemstillingen: "Hvordan fremstiller Vardy naturteologiens tre argumentene for Guds eksistens ut fra 'The Puzzle of God'?"

På bakgrunn av dette har jeg valgt å løse oppgaven i tre steg: I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for hvordan Vardy fremstiller følgende tre argumenter; det kosmologiske argumentet (kapittel 2.1), det ontologiske argumentet (kapittel 2.2), og design argumentet (kapittel 2.3).

Grunnen til at jeg besvarer oppgaven på denne måten, er at jeg mener oppgaveteksten søker Vardys fremstilling av disse tre argumentene.

2 Vardys fremstilling av naturteologiens 3 "Gudsbevis"

2.1 Det kosmologiske argumentet

Kosmologisk kommer av ordet "kosmos", som vil si *universet*. Det kosmologiske argumentet har universets eksistens som utgangspunkt, for så å forsøke å bevise Guds eksistens (ut fra universets eksistens). Argumentet er *a posteriori*; det vil si at argumentet tar utgangspunkt i noe vi erfarer (og for det kosmologiske argumentet vil det si universet). (Vardy, P. 1999: 68)

I del a), snakker Vardy om Aquinas' 3. gudsbevis (et av hans "5 Gudsbevis"); argumentet om "tilfeldighet og nødvendighet". Argumentet kommer frem til det som er *nødvendig* for å forklare universet (eller som er nødvendig for å forklare bevegelse, årsak og kontingens). Vi vet ikke hva Gud er, men uansett hva Gud er, *trengs* Gud for å forklare universet. (Vardy, P. 1999: 68)

Vardy viser flere eksempler på at det kosmologiske argumentet har blitt kritisert på flere hold, og i del b) snakker Vardy om Copleston og Russels diskusjon av Coplestons reformulering av Aquinas' 3. argument. Copleston definerte Gud som et *nødvendig vesen*, eller som "et vesen som må og ikke kan *ikke* eksistere" og Russel svarte på dette ved å avvise hans terminologi. Aksepterer man terminologien, (spesielt påstanden om at alt i verden enten er kontingent eller avhengig), blir argumentet mer overbevisende, (fordi om man aksepterer at alt er avhengig av noe annet, følger at noe må være nødvendig eller uavhengig). Russel unngikk dette ved å nekte å akseptere bruken av ordet "kontingent" eller oppfattelsen av avhengighet. Han repeterte: "Jeg sier at universet bare er der, og det er alt". (Vardy, P. 1999: 73)

I del c), snakker Vardy om Kalams re-formulering av det kosmologiske argument. Kalam forsøkte å vise at istedenfor å argumentere for at universet avhenger av Gud, kan man vise at Gud er den opprinnelige årsaken. Vardy hevder at Kalams argument hviler på en oppfatning som kan avvises, (for eksempel oppfatningen om at alt må ha en årsak), men peker samtidig på at Kalam har et godt poeng; vitenskap har ikke gitt en fullstendig forklaring av hva som skjedde i forbindelse med "the big bang". (Vardy, P. 1999: 78 og 79) Til forskjell fra Russel går Vardy inn i dialog med Kalam i stedet for å avvise diskusjonen. Med dette oppnår han samtidig at kritikken står seg bedre.

2.2 Det ontologiske argumentet

Det ontologiske argumentet skiller seg fra det kosmologiske argumentet på en rekke punkter: Det har *ikke* erfaring som utgangspunkt, altså er det et *apriori* argument: Dette vil si å komme frem til at Gud eksisterer, ved å analysere ideen om Gud. Ideen om Gud avhenger ikke av erfaring. Guds eksistens er en logisk nødvendighet, og det ville derfor være ulogisk å betvile Guds eksistens. (Vardy, P. 1999: 81)

Vardy nevner blant annet Anselm of Canterbury og Descartes som sentrale for det ontologiske argument. Det første ontologiske argumentet, i moderne tid, ble formulert av Anselm of Canterbury. Det kan oppsummeres som følgende:

P1: Gud er et fullkomment vesen (første premiss)

P2: Å være fullkommen innebærer å eksistere (andre premiss)

K: Gud eksisterer (konklusjon) (Vardy, P. 1999: 84 og 85).

Descartes lagde en annen versjon av det ontologiske Gudsbevis: Jeg har en forestilling om en fullkommen Gud. Forestillingen om Gud må komme fra noe som er mer fullkomment enn meg selv (ettersom jeg er et ufullkomment vesen). *Derfor* må Gud eksistere. (Vardy, P. 1999: 85 og 86)

I del c), nevnes Kant, som kritikk av det ontologiske argument: Kant hevdet blant annet at det ontologiske argumentet tar et ulogisk hopp fra ideer til virkeligheten. Kant var skeptisk til både de som mente at de kunne bevise og de som mente at de kunne motbevise Guds eksistens. Dette er et felt som den rene fornuft ikke kan uttale seg om. (Vardy, P. 1999: 87 og 88)

I del d) konkluderer Vardy med at for den som tror, er Gud en nødvendig eksistens (akkurat som at primtall eksisterer for matematikeren). Det gir ikke mening å benekte virkeligheten knyttet til Gud, men dette vil heller ikke si at Gud eller primtall kan tenkes på i form av objekter (Vardy, P. 1999: 93).

Aristoteles er den som først formulerte det vi kaller det ontologiske argumentet. Aristoteles hevdet av Gud var "den første ubevegelige beveger", og hans tanker har inspirert blant annet de som har drøftet det ontologiske argumentet etter hans tid. (Tollefsen, T. 2008: Forelesning)

Vardy sier at kategorien kvantitet i seg selv ikke har substans, og her er han helt på linje med Aristoteles. Videre hevder Vardy at dette også innebærer at substans ikke trenger å eksistere, selv om vi erfarer kvantitet. Her er han *ikke* på linje med Aristoteles. Dette er fordi Aristoteles hevdet at substans er den eneste kategorien som finnes i seg selv, og at de andre 9 kategoriene eksisterer som egenskaper ved substans. Derfor eksisterer primumtallet 7, bare som egenskap ved for eksempel en syvarmet lysestake. (Tollefsen, T. 2008: Forelesning) Dersom vi går til Aristoteles' kategorier, så vil objektet Gud være den substans visse egenskaper vi kan erfare og ikke bare et objekt i seg selv. Gud er et *konkret* begrep, mens primumtall er et *abstrakt* begrep. Med andre ord snakker Vardy om to forskjellige ting her.

2.3 Design argumentet

Design argumentet forsøker å bevege seg vekk fra fakta om verden, til Gud (som her blir sett på som en skapende vilje). I dag finnes det ulike versjoner av argumentet, men tidlige versjoner av argumentet ble utformet av Sokrates og Platon. I boken "*The Puzzle og God*", skiller Vardy i all hovedsak mellom tre varianter av design argumentet: Det teleologiske argumentet, provinsargumentet, og skjønnhetsargumentet (Vardy, P. 1999: 95).

Om man strengt talt skal skille disse tre argumentene fra hverandre, kan man si følgende:

Det teleologiske argumentet hevder at design fordrer en designer. Akkurat som klokken eksistens impliserer en urmaker, impliserer verdens eksistens en enda større designer, nemlig Gud. Det er ikke nødvendig å vite urets eller universets formål, for å blande inn designeren, ettersom *designet i seg selv impliserer designet*. (Vardy, P. 1999: 95 og 96)

Provinsargumentet snakker om naturens og jordens planmessigheter, og hevder at det meste ser ut til å ha en plan i forkant, (som gjelder dyr og menneskers behov). Denne planmessigheten kan ikke alene forklares med fysiske lover. Dette fordrer en planlegger som står bak. (Vardy, P. 1999: 106)

Ifølge skjønnhetsargumentet, er det slik mennesker har en evne til å skille skjønnhet fra uskjønnhet. Av dette følger det at det må finnes en grunn til den evnen. Siden denne evnen ikke kan besvares av evolusjonsteori, så kan det være en indikasjon på at Gud finnes. (Vardy, P. 1999: 109)

Etter å ha drøftet disse tre variantene av design argumentet, konkluderer Vardy med at vitenskap og teologi ender begge opp med uforklarelige mysterier. Derfor bør man ”*søke i det ukjente med et åpent sinn*”. (Vardy, P. 1999: 110 og 111)

Vardy viser at det finnes grenser for hva vi kan ha sikker kunnskap om. Dette gjør han gjennom å peke på det uforklarlige. Når han peker på det uforklarelige, gjør han det ikke bare i forhold til Gud, men også i forhold til hva vitenskapen kan oppnå av sikker viten. I diskusjonen Vardy gjengir, kommer det samtidig fram at det er noe vi kan si noe om og ikke alt er mysterier. Kunnskap om eksistensielle spørsmål er og har alltid vært viktig for mennesket. Vi bør derfor fortsette å søke klarhet i disse spørsmålene, men da, som Vardy skriver; *med et åpent sinn*.

3 Avslutning

Oppgavens problemstilling lyder: ”*Hvordan fremstiller Vardy naturteologiens tre argumentene for Guds eksistens ut fra ”The Puzzle of God”?*”

I kapittel 2.1 viste jeg hvordan Vardy fremstiller det kosmologiske argumentet, i kapittel 2.2 viste jeg hvordan Vardy fremstiller det ontologiske argumentet, og i kapittel 2.3 viste jeg hvordan Vardy fremstiller design argumentet

Jeg mener med dette å ha vist hvordan Vardy fremstiller naturteologiens tre argumentene for Guds eksistens ut fra ”*The Puzzle of God*”.

Litteratur:

Forelesning ved Torstein Tollefsen 2008. Hva er metafysikk, grunnleggende trekk ved Aristotelisk metafysikk. <http://www.uio.no>

Vardy, P. 1999. The Puzzle Of God. Clays Ltd. London

**Emnekode FIL-101
Kandidatnummer 8204
Vår 2008**

DAWKINS' TESE

3) Er Dawkins' argumenter egnet til å overbevise leseren?

INNHALDSFORTEGNELSE

- 1 Innledning**
- 2 Oppsummering av bokens innhold**
- 2.1 1. poeng: Ateisme er en realistisk aspirasjon**
- 2.2 2. poeng: Gudshypotesen er en vrangforestilling**
- 2.3 3. poeng: Religion fører til ondskap**
- 2.4 4. poeng: Troen på vitenskap**
- 3 Er Dawkins' argumenter egnet til å overbevise leseren?**
- 3.1 1. poeng: Ateisme er en realistisk aspirasjon**
- 3.2 2. poeng: Gudshypotesen er en vrangforestilling**
- 3.3 3. poeng: Religion fører til ondskap**
- 3.4 4. poeng: Troen på vitenskap**
- 4 Avslutning**
- Litteratur**

1 Innledning

I forordet av '*Gud – en vrangforestilling*' skriver Dawkins: "*Hvis denne boken fungerer slik det var min hensikt, vil religiøse lesere som åpner den, være ateister når de legger den fra seg*" (Dawkins, R. 2006: 5). Med dette tolker jeg at Dawkins' formål (eller hensikt med boken), er å overbevise mennesker som ikke er ateister, til å bli det når de har lest ferdig boken.

Oppgaveteksten sier: "Skriv en recensjon av Richard Dawkins bok '*Gud – en vrangforestilling*'. En recensjon skal gi leseren overblikk over bokens innhold (...) Dessuten bør den ta stilling til om forfatteren lykkes med å overbevise leseren eller ei." Jeg har derfor valgt problemstillingen: "*Er Dawkins' argumenter egnet til å overbevise leseren?*"

Dawkins gir sin tilslutning til vitenskap. Innen vitenskapsteori, finnes mange teorier om hva som er, og hva som ikke er god forskning. Det teoriene ser ut til å ha felles, er kravet om holdbarhet (om premisset er sant eller ikke) og relevans (om det har noe å si for saken). (Baune, Ø. 1991: 23 og Baune, Ø. 1993: 67)

På bakgrunn av dette har jeg valgt å løse denne oppgaven i to steg: I kapittel 2 vil jeg gi et sammendrag av boken. Her vil jeg gi innblikk i de mest sentrale poengene hans: 1) Ateisme er en realistisk aspirasjon, 2) Gudshypotesen er en vrangforestilling, 3) religion fører til ondskap, og 4) troen på vitenskap. I kapittel 3 vil jeg argumentere for hvorfor Dawkins' argumenter ikke egner seg, ut fra kravet om holdbarhet og relevans.

Det er to grunner til at jeg velger å besvare oppgaven på denne måten. For det første ønsker jeg å undersøke Dawkins' hensikt (eller formål ved boken). For det andre ønsker jeg å argumentere for hvorfor hans argumenter ikke egner seg.

2 Oppsummering av bokens innhold

2.1 1. poeng: Ateisme er en realistisk aspirasjon

"*Er det ikke nok å se at en hage er vakker uten å være nødt til å tro at det finnes alver i enden av den også?*" (Dawkins, R. 2006: I tilegnelsen) Det første poenget til Dawkins handler om å formidle at ateisme er en realistisk aspirasjon, og at det er et naturlig standpunkt, ettersom det *egentlig* finnes flere ateister (i forhold til religiøse), særlig blant de med høy utdanning (Dawkins, R. 2006: 4). Dawkins sier også at de store forskerne som ser ut til å være religiøse, som regel er ateister (Dawkins, R. 2006: 14). Videre hevder Dawkins at ateister er lykkeligere, mer avbalansert, og mer realisert (både intellektuelt og moralsk): Det er en kritisk, mer selvstendig og sunnere måte å forholde seg til Verden.

Dawkins mener at dette er en kontrast til religiøse mennesker, fordi religiøse mennesker som oftest er et offer for indoktrinering i barndommen. Denne indoktrinering kommer tydelig frem gjennom å innse at religiøse mennesker ofte er et slags produkt av sine egne omgivelser: Om du er religiøs, er sannsynligvis din religiøse overbevisning den samme som dine foreldre. Dawkins ønsker å utfordre religiøse mennesker til å tenke selvstendig, og nettopp da vil de innse at ateisme er en realistisk måte å forholde seg til virkeligheten. (Dawkins, R.2006: 3)

2.2 2. poeng: Gudshypotesen er en vrangforestilling

Det neste Dawkins ønsker å få frem, er å vise at Gudshypotesen er en vrangforestilling. Hypotesen "Gud eksisterer" kan testes vitenskapelig, og vitenskapen bør behandle denne hypotesen med like stor skepsis som med hvilken som helst annen vitenskapelig hypotese. (Dawkins, R.2006: 2)

Dawkins drøfter Gudshypotesen, og viser til at mange mennesker begrunner Guds eksistens med at Gud er forklaringen på at verden finnes. Denne argumentasjonen synes han er problematisk: Hvem skapte da Gud? Gud må være mer kompleks enn Verden, og viss Gud har skapt Verden oppstår dette spørsmålet ("hvem skapte da Gud?"). Da får man et forklaringsproblem; ettersom Gud i dette tilfellet blir veldig kompleks, følger det at Guds eksistens også er svært usannsynlig. (Dawkins, R. 2006: 157-159)

Etter å ha avvist Gudshypotesen og kalt den for en vrangforestilling, viser Dawkins til at troen på Darwin og evolusjonsteorien er et bedre alternativ: *"Vi tror på evolusjon fordi den støttes oppunder av bevis, og vi ville slutte å tro på den dersom bevisene skulle tilsa det"* (Dawkins, R. 2006: 283).

2.3 Religion fører til ondskap

Dawkins 3. poeng er å vise til at religion fører til ondskap: *"Tenk deg, som John Lennon, en Verden uten religion. Tenk deg at det ikke fantes noen selvmordsbombere, 11. september, 7. juli, korstog, heksejakt, Kruttsammensvergelse, deling av India, israelsk/palestinske kriger, serbisk/kroatisk/muslimske massakrer, forfølgelse av jødene som 'Kristus-mordere', nord-irske 'problemer',(...)"* (Dawkins, R.2006: 1).

Dawkins viser til historieske eksempler, og eksempler fra vår samtid. Med dette mener han at religion fører til ondskap, og om religioner ikke fantes, ville det ha vært betraktelig mindre ondskap i Verden. (Dawkins, R. 2006: 2)

2.4 Troen på vitenskap

I kapittel 8 av sin bok, sier Dawkins følgende: *"Boken er sannheten, og hvis noe ser ut til å motbevise den, må man kvitte seg med bevisene, ikke med boken. Som kontrast til dette står det jeg tror på som forsker (for eksempel evolusjon), som jeg ikke tror på fordi jeg har lest om det i en hellig bok, men fordi jeg har undersøkt bevisene"* (Dawkins, R. 2006: 282).

Det 4. poenget som Dawkins tar opp, er at det bare er vitenskapen som kan fortelle oss noe om den virkeligheten vi lever i. Dawkins er skeptisk til hvordan religiøse skrifter behandles, til sammenligning med vitenskapelige tekster. Dette gir Dawkins et eksempel på gjennom å fortelle om den amerikanske geologen Kurt Wise, som til slutt måtte forkaste sin forskning: Det ble så problematisk i forhold til hans kristne tro (og livsgrunnlag), at han kastet forskingen på bålet. (Dawkins, R.2006: 285)

3 Er Dawkins' argumenter egnet til å overbevise leseren?

3.1 1. poeng: Ateisme er en realistisk aspirasjon

Dawkins bruk av ordet indoktrinering er problematisk: Han snakker om sammenfallet mellom barns og foreldres religiøse overbevisning som indoktrinering. Dette gjør han ut ifra antagelsen om at barn i stor grad velger den samme religiøse overbevisning som sine foreldre. Viss vi ser nærmere på fenomenet Dawkins kaller indoktrinering og sammenligner det med hvordan sosiologer normalt beskriver de samme mekanismene, kan det se ut som om Dawkins enten ikke har forstått forskjellen på sosialisering og indoktrinering, eller at han vet forskjellen og bruker ordet indoktrinering for å assosiere meningsmotstandere med et negativt ladet ord. I begge tilfeller tåler ikke Dawkins' argument nærmere undersøkelse.

Grunnen til at Dawkins' bruk av ordet indoktrinering er problematisk, er også fordi selve ordet indoktrinering egentlig vil si å *"forsøke å forandre et menneskes holdninger og oppfatninger ved systematisk påvirkning (brukes mest i negativ betydning)"* (Henriksen, P. m. fl. 2006: 448). Seriøse forskere pleier ikke å bruke *"indoktrinering"* i Dawkins' forstand, men heller *"sosialisering"* (Engelstad, F. m. fl. 2005: 249). Dawkins blander feltene; indoktrinering brukes ofte om problematiske regimer, *ikke* om foreldre som oppdrar sine barn innenfor en bestemt tradisjon. Dawkins "lurer" inn dette negative ordet, uten å ha belegg for det. Dette er ikke holdbart. Det er usaklig og ikke relevant: Kan man hevde dette overfor religiøse mennesker, kan man også hevde dette overfor ateistiske mennesker.

At "flertallet er det" (er ateister) er heller ikke et godt argument; dette *har* forskning sannsynliggjort, gjennom for eksempel Stanley Milgram eller Phillip Zimbardo sine

forskningsprosjekter knyttet til konformitet (Passer, M. P. og Smith, R. E 2007: 267-269 og 614).

Det overbeviser heller ikke at Dawkins mangler belegg for det han hevder. Dawkins viser ikke til noen *serøs* forskning (som for eksempel sosiologisk forskning eller psykologisk forskning), som skulle tilsi at det finnes flere ateister enn religiøse mennesker i Verden, eller at ateister har det bedre med seg selv enn alle andre mennesker. Det er *bare* utsagn *uten* belegg. Det gagnar heller ikke Dawkins at han på et senere tidspunkt i boken hevder noe som peker i motsatt retning: Han nevner en undersøkelse i USA som viste at 95 % av befolkningen var kristne (Dawkins, R. 2006: 40). Dawkins motsier seg selv.

3.2 2. poeng: Gudshypotesen er en vrangforestilling

”Jeg er ikke slikt anlagt av natur at jeg nyter å yppe til strid. Jeg synes ikke mann-mot-mann-debatter er særlig godt egnet til å komme frem til sannheten, og som regel takker jeg nei til å delta i arrangerte diskusjoner” (Dawkins, R. 2006: 281).

Dawkins har et godt poeng: Det er viktig å respektere spørsmålenes kompleksitet. Debattformer (særlig i media) er ofte unyanserte, det er derfor forståelig at han ikke liker arrangerte diskusjoner. Dette utsagnet åpner for et krav; fremstiller *han* ”en nyansert samtale”?

Når Dawkins sier ”men hvem har da skapt Gud”, gir han et unyansert bilde av diskusjonen: Dawkins anvender metafysikk når han sier ”hvem har da skapt Gud”, men så hopper han over den metafysiske problematikken knyttet til sitt eget ståsted (vitenskap). Når Dawkins spør ”hvem har da skapt Gud?”, må han også kunne ta stilling til spørsmålet ”hvem har da skapt materien?” Man kan ikke bevise tyngdekraften, men ettersom mange mennesker har erfart den, mener de fleste at den er sannsynlig. Dette kan også sies om Gud eller materien.

Dawkins kommer med mange forklaringer (Darwin, evolusjonslæren, mulige parallelle univers og lignende), men da har han byttet om diskursene; han er ikke lenger inne på den metafysiske diskursen. Dawkins’ kritikk av Gudshypotesen hadde stått sterkere dersom han drøftet spørsmålene han tar opp på en mer balansert måte (spesielt siden det er så viktig å respektere kompleksiteten knyttet til spørsmålene han tar opp).

3.3 Religion fører til ondskap

Ved første øyekast kan det se ut som religion har en sentral faktor i for eksempel krig. Men dersom man ser nærmere på eksemplene, ser man at alle eksemplene i tillegg til religion

også inneholder andre konflikter, for eksempel spørsmål om makt, penger, ære, hevn og liknende. Derfor vil det være naturlig å spørre om det er disse konfliktene eller religionen som i utgangspunktet førte til konfliktene. I alle eksemplene ser vi imidlertid at religion blir brukt som middel for makt, for å oppnå makt, ære, penger, hevn og liknede. Dette er likevel ikke det samme som at religion fører til ondskap. Dawkins' kritikk av religion hadde stått sterkere dersom han tok opp religionens rolle i konflikter på en mer balansert måte, i stedet for å gi religion skylden for konflikten i sin helhet.

Religion står ikke i en særstilling når det gjelder ondskap: Det er mye ondt å vise til i forbindelse med makt (Gulag eller behandlingen av Tibet-munkene) eller vitenskap (Nazistenes raseforskning, steriliseringsloven fra 1934, eller syfilis-eksperimentet på Tuskegee Institute fra 1932). Selv om vitenskapen har fått etiske retningslinjer, er den ikke perfekt i dag heller; Sudbøs forskningsjuks satte helsen til mange mennesker fare.

Å sette lys på ondskap er viktig, men vi kan ikke kvitte oss med alt som har med religion, vitenskap og makt å gjøre av den grunn: Alle kan fremme gode og onde handlinger.

3.4 Troen på vitenskap

Er det *bare* vitenskapen som kan fortelle oss noe om den virkeligheten vi lever i? At vitenskap er viktig, har Dawkins rett i; hva ville for eksempel en lege vært uten seriøs medisinsk forskning? Samtidig det er en allmenn oppfatning innenfor forskningsmiljøet at vitenskap ikke står for den fulle og hele sannhet til enhver tid: Vitenskapelige teorier er *sannsynlige* (eller usannsynlige), de er under konstant utvikling, og de skiftes stadig ut. Av denne grunn må man være kritiske i forhold til vitenskapelige teorier. (Gilje, N. og Grimen, H. 2005: 80-83)

Er Dawkins kritisk til de teoriene han drøfter? Dawkins' overbevisning i forhold til for eksempel Darwins tese faller tilbake til spørsmålet "er materien evig?" Denne diskusjonen hopper Dawkins over. (Som drøftet i punkt 3.3.) Selv om Dawkins snakker om at teorier erstattes av bedre teorier, forholder han seg ikke til problematikken knyttet til teoriene han selv overbevises av. Argumentene knyttet til de teoriene Dawkins overbevises av, hadde stått sterkere om han respekterte teorienes kompleksitet og problematiske sider. Dawkins egne overbevisninger presenteres på en unyansert måte samtidig som han avviser som usant det andre ikke kan bevise.

I tillegg viser Dawkins at han er skeptisk til hvordan religiøse tekster har sannhetsmonopol over forskning. I denne forbindelse vil jeg nevne noen store tenkere: Galileo Galilei, Isac Newton, Nicolaus Kopernikus og Johannes Kepler. Alle disse var kristne, uten

behov for å forkaste sin forskning (Gilje, N. og Grimen, H. 2005:219). Ikke alle religiøse mennesker forholder seg til vitenskapen på en slik måte som Wise.

4 Avslutning

Oppgavens problemstilling lyder: ”Er Dawkins’ argumenter egnet til å overbevise leseren?” Jeg har løst denne oppgaven i to steg. 1) Jeg har kort oppsummert bokens innhold og snakket om de sentrale poengene i boken hans, og 2) argumentert for hvorfor Dawkins’ argumenter ikke egner seg til å overbevise leseren, på bakgrunn av kravet om relevans og holdbarhet.

I kapittel 2 så vi at det er fire poeng som er sentrale for Dawkins: 1) At ateisme er en realistisk aspirasjon, 2) Gudshypotesen er en vrangforestilling, 3) religion fører til ondskap, og 4) troen på vitenskap. Her gav jeg et sammendrag av boken, der jeg viste til hva som er Dawkins hensikt (eller formål med boken), samt et innblikk i de mest sentrale poengene hans.

I kapittel 3 argumenterte jeg for hvorfor Dawkins ikke lykkes i å overbevise meg som leser, ut fra kravet om holdbarhet og relevans:

I punkt 3.1 viste jeg at Dawkins’ bruk av ordet indoktrinering, og påstanden ”de fleste andre er det” er veldig problematisk: Dawkins bruker ordet ”indoktrinering” feil (i forhold til sosiologisk virksomhet), og vitenskap har sannsynliggjort at konforme handlinger kan føre til problematiske handlinger. I tillegg til dette, motsier Dawkins seg selv og mangler belegg.

I punkt 3.2 snakket jeg om hvor viktig det er å respektere kompleksiteten knyttet til spørsmålene, og at kritikken av Gudshypotesen hadde stått sterkere om Dawkins var mer ryddig: Dawkins anvender metafysikk når han sier ”hvem har da skapt Gud”, men så hopper han over den metafysiske problematikken knyttet til sitt eget ståsted (vitenskap).

I punkt 3.3 viste jeg at Dawkins’ kritikk av religion hadde stått sterkere om han tok det opp på en mer balansert måte: Religion kan brukes som middel til ondskap, men det kan ikke som helhet og alene stå ansvarlig for onde hendelser. Mye ondt har også skjedd på grunn av for eksempel makt og vitenskap. Religion, makt og vitenskap kan fremme gode og onde handlinger. *Én* av dem kan ikke alene gjøres til en ”syndebukk”.

I punkt 3.4 argumenterte jeg for en svakhet ved Dawkins’ måte å forholde seg til vitenskap: Den forteller oss mye, men ikke alt. Dessuten *kan* religiøse mennesker forholde seg til vitenskap, og ikke alle er som Wise. Å være skeptisk er et sentralt vitenskapelig krav, men Dawkins viser liten grad av kritisk holdning i forhold til de teoriene han liker best.

Jeg mener med dette å ha vist Dawkins’ sentrale poeng i boken, og at argumentene ikke egner seg til å overbevise leseren, på grunn av manglende holdbarhet og relevans.

Litteratur:

Baune, Ø. 1991. Vitenskap og metode 7. utg. Falch, Oslo

Baune, Ø. 1993. Språk, logikk og argumentasjonsteori 7. utg. Falch, Oslo

Dawkins, R. 2006. Gud En Vrangforestilling. Monstro book. Oslo

Engelstad, F. m. fl. 2005. Introduksjon til samfunnsfag. Gyldendal Norsk Forlag A/S, Oslo

Gilje, N. og Grimen, H. 2005. Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Universitetsforlaget A/S. Oslo

Henriksen, P. m. fl. 2006. Aschehoug og Gyldendals STORE NORSKE LEKSIKON. Bind 7 Kunnskapsforlaget, Oslo

Passer, M. P. og Smith, R. E 2007. PSYCHOLOGY The Science Of Mind And Behavior 3rd Ed. McGraw Hill, New York